

ИДЕОЛОГИЯ
КРАСНОУСЛОВИЯ
ОЛДЫ

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1986

ЧЫЛДЫҢ

август

31

воскресенье

№ 205 (13205)

1925 чылда
үндүзлүктүнген.
Өртүз 3 көпөк.

ТАЙБЫҢ—БЫЖЫҢ ХОЛУВУСТА

АК СЕТКИЛДИГ АЖЫЛ-БИЛЕ

1945 чылдың августа Америкалыктар атомдуг бомбаның кырында дүжүп, оларын өрттөлдүрүп, хукуктуларын 40 чыл өрткөндө, 1985 чылдың август 31-де, бистин чурттуусу чыгыс талааны мораторий чарлаа. Чоокта чаа мораторий узаттыган болгай.

Совет кижилер, бистер, бистин партиялык бугу-роор бис, бистин чаааыска бугу-роор бис. Делегейге айыл чок чорукту тургузарынын айтырымы — кижилер бугу-роор херээ. Ынчангаш күш-ажылчы кижилер бугу-роор тургунга ак сеткилдиг аймактары чугула. Ада-чуртуусу күш-шылалды болган турум. Чер кырында тайбың магадлангыч турар.

Ак бистин чуртуушта узат эскерикчилер болу турар. Кижилер бугу-роор аймакты, аймактары чаа бугу-роор аймакты тургузганга кыял чүткүлдү. Бо хүнерге бистин советта мал чымын бестектеди уламчылашкан, тарза ажаалдаш эгелен, а мал аймактылар кышталашканга бестектеди турарлар. Бистер, саанчылар, аймак-ишчилер кертүлгүлери үчүн улам беддер даш күш-ишчилеринин аймакты турар бис.

С. АРАНДОЛ.
«Кок-Тей» совхозун саанчыны.

АМЫДЫРАЛГА, КУШ-АЖЫЛГА БЕЛЕТКЭЭР

Даарта—сентябрың бири, Билиглер хүну. Ол хүн хоорай, суурлар эртен эртенде-не байырым-ныг, каас-шынга, холдарында чечектер туткан уруглар-биле дола бээр. Школаларга, училищелерге, техникумдарга, дээди өөредилге черлеринге анаа тураскааткан байырлалдыг шутум чыскаалдары эртер. Бааза бүдүрүлгелеринин, ажыл-агыйларын төлөөлүкчилери, дайынның күш-ажылдыг жоочунары уругларга, студентилерге байыр чедир, билиглерин шингээди алырынга чедишкенин күзээр. Баштайгы кичээлдерин бо чылын тайбыңга тураскааткан эрттирер, Совет Эвилелиниң тайбын инициативаларынын уламчылаа СЭКП ТК-ның Чингине секретары М. С. Горбачевтүң атомдуг чазылдырышкынарга чаңгыс талаалыг мораторийни келир чылым явар бирге чедир узадыр дугайында телевидениеге Медетледин школалар, студентилер коллективтеринге чуугаалажыр.

1986—1987 чаа өөредилге чылынын онзагай чүдү чүдө? Школа реформазын амыдыралга боттандырынын үшкү чылы эгелен турар. Школа, училище, дээди өөредилге-даа чери реформаның айтырыгларын кады шинтирелер. Уругларын амыдыралга, күш-ажылга белеткээринин шинтирелетинейн турар айтырыгларын олар шупту бир денте сайгырып, бо амылга чаартылгаларын чедип алыр дээш ажилдаар апарлар. Эрткен өөредилге чылын республиканың школалары нитиз-биле эки дооскан, бүтү-нннн өөредилгези, онгу болгаш сески класстарга өөредикчилерни бугу-роон чечке доостуруунын айтырыгларын мурун-дазындан элээн эки шинтирелетинген. Ынчал-ажок обжургаарынын барымдалары бисте эвээш. Дүгүдүдүшкенин болгаш эде тургустуушкуну-нуң сорулгаларын, чедишкенин шинтирелдери-биле үстүнде айтырыгларын холбаштырар апар.

Он бирги чылдыг өөредилге, алды харылгаларын бирги класска өөредилгези чоруту шилчиле эгелен турар. Бо чылын бистин республикага сес чус ажыл алды харылгалар бирги класска өөренир. Оларга бүгү-ле таарымчалыг байдалдарын тургузары онза чугула. «Информатиканың болгаш саналга техниканың үндүзүнннн», «Өг-бүлө амыдыралынын этиказын болгаш психологиян» үстүкү классчылар уламчылап өөренир. Чаарты кылган программалар-биле башкылар чогаалдыкы-бү-биле ажилдаар апарлар, чүге дээрге чаа өөредилге номнары ам-даа чок.

Даарта республиканың школаларында 66 муң өөреникчилер парталар артынга олуртуптар, профтехучилищелерге 4,2 муң, дээди болгаш тускай ортумак өөредилге черлеринге 4,3 муң сургуул, студент өөренир. Үш чус ажыл анык башкылар школаларга ажилдаар. Чаа-биле деритинген мастерскаалар, кабинеттер немешкен. Бешки улдууда күш-ажылчы чайын чедишкенин эрттирген уруглар, оолдар ам күш-ажылчы чачылдарын улам быжылган өөренирлер. Ол дээрге бүдүрүкчү күш-ажылдыг кичээлдер-дир. Харымсалгалыг чорукка, технология чурумнарынга уругларын өөредир бистин хүлээлгези.

Республиканың улус ажил-агыйында мергесчил-диг ажилчыл кадрларын белеткээр дээш профтехучилищелерин күженишкенин калбартыр, бар арга-куралдарын дүгүдүдүшкенин болгаш эде тургустуушкунуң айтырыгларын-биле кады шинтирел ажилдаар. Инженер-башкы кадрларын, мастерлерин, кижизилдикчилерин ролон бедидир чугула. Бүдүрүлге практикаын эрттиреринге бааза бүдүрүлгелерин харымсалгалыг чоруту бедидер.

Дээди өөредилге черлеринге өөредилгениң чылдары студентинин билиглерин хааны шингээди алырынын чүткүлдери-биле долаан болу ужу-луг. Практикниң чачылдарын, амыдырал-биле харылзааны эки билген турары—хол чүүл. Келир үени специалистерин чогулгалыг белеткээрине башкылар, студентилер бөлүгү, комсомол улуг киржилгели болурун чедип алыр.

Республиканың школа коллективтеринин мур-нунда чугула сорулгалар салдыган. Школаларын күш-ажылчы белеткелни шынарларын, баа-за бүдүрүлгелер болгаш ажил-агыйларын бүдү-рүлге өөредилгезин организастаарыга киржилгезин көсүк болулары негеттнер.

Бистин школаларында чуртуустан келир үени белеткен турар. Чылдар эртер, школаның, ПТУ-нуң азы техникумун кижизиттиргенин, дээди өөредилге черлеринин доозукчулары күш-ажылчы коллективтерге барып ажилдаарлар. Бүдүрүлгениң ажил-херектерин организастаарынын хүндүлүг хүлээлгезин олар холга алырлар. Чаа өөредилге чылынын эгелээни-биле кады школа-нын, өөредилге черлеринин партия организацияла-рынн чугула сорулгалыг болза башкылашкынын болгаш өөредилгениң идея-теоретиктиг денелни бедидер, анык-ескенин амыдыралга, күш-ажыл-га белеткээр болуру.

Даарта—Билиглер хүну. Ону каяа-даа бедик организастыг, кижизилдикти утка-шынарлыг кыл-дыр эрттирер. Башкага болгаш өөреникчилерге эртим, чылыг сестерин сөгөл, өөренирине бол-гаш билиглерин шингээди алырынга чедишкени-верни күзээр. Чаа өөредилге чылы-биле!

ДААРТА—ЧАА ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫ ЭГЕЛЭЭР

«Күш-ажылчы аалдарың тугу»

«Шың» созуң бөгүн КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛ-ДАР ТУГУН Кызыл районда «Тингелек» совхозун мал чема белеткечилеринге тураскаал калдыр.

Совхоз 3340 тонна сизгени кезин белеткээр планын 3485 тонна, 280 тонна сизгел даламны кылыр 285 тонна кылдыр алып күсеткен. Ында мал чема белеткээр апарлар Владимир Мадиев Сугуй уурун № 3 заводу 1000 тонна сизгел белеткээр турган 1194 тоннамын бестекте, эсеп-апар аразынын сизгелдиги чарыкынын тивилектиг болган.

Мал чемын белеткечилер, малга четир чема белеткээр дээш улам шалыпты ажилдаалар!

СИГЕН БЕЛЕТКЕЛИ УЛАМЧЫЛАВЫШААН

Сүтежик Тодушевч Дарган—Өвүрде «Торгалы» совхозун Чаа-Суур салбырында хүтүкелдиг—кижизилдик бирлери. Ону тускай мергесчил—механизатор. Ол төрөон совхозунга чорук чыл амыг үе иштинде анык-бүтү ажилдарын кылды келген. Ажыл-агыйыг берилген бугу-роон ажилчыны район болгаш кичи Советтин депутаттыг доктаамал депшилди келген.

Сүтежик Тодушевч чылым-чаа болуң кады ажил-лап турар өөр-бүтү нитиз-биле мал чема бестеккээр чарыкынын чымын чымын. Бо чылын ол бааза-болу-нуң бригадалык 15 тонна сизгел кезер хүлээлгези. Сугу-гачыларын бригадалыг мур-нунда сизгелдиги сорулгалыг болган.

Ниятигиз малыга быжыг чема-сууру тургулар талаа-ныг ажилчылар олу-созоотуң механизаторларын сизгел олу хукуктуң түнел-биле жуурап чоруту-рун. Бо хүнерге чедир 780 тонна сизгени кезип, бөлгөн, сараатташ. Оларын ара-зында Чоокта Олдарга узурткан бот-орула-чарык-талыг анык хуу-луг доктаамал амыр хүлээлгези келген. Хүнде 40—50 тонна сараатты кылды турган, 70—80 тоннамын сарааттарын тургузу турар. Ол анык болу-рун.

«Торгалы» совхозун төп салбырын албан органи-зация коллективтери малга чема белеткери-биле анык-бүтү оналдаларын күзүсөдүр дээш августуң сөзүгү хүне-ринде улам күженишкенин ажилдап турар. Совхозта сизгел коллективни 25 тоннамын орунуга 28 тонна сизгени белеткээр. Далай-Биз деп черде сарааттап берген. Узат сизгени Бир-бю Серен коллективте били-диг узуртуп, дымталыр хүнерин чеп ажилдап, суурун чоруту сизгел-биле кичилдиктиг үзүктөдир-бейн турган, планын онал-даш хууаазындан өрте күзүсөдү, сизгел хүлээ-лгези комиссия эки шынар-дыг кылдыр хүлээлгези.

Өвүрден медээлер

Чаа СЭКП ТК-ның Чингине секретары М. С. Горбачевтүң совет телевидение дамын-тыр Медетледин бригадалыг кижизилдеринин тивилектиг болган. Боттарынын сугу-роон чылашын 350 га черде кон сууламын ажилдашкан эки шынардыг чоруткан, мал чема-ныг белеткел билир хү-лээлгези.

Сугу-роон олу-шанга эки чорутуу келгенин түд-пелдиге болган массаның үге-ни эки болган. Кадый-Биз болган Ирибей хойду-г бригадаларынын мал чема-ныг кичилдикчилерге, кыс сууламын сугу-роон бестек-летек ажилдарын чоруту-турар. Кичилдикчилер сараат калжарларын дерин, септеди.

Совхоз хүнерде район тө-вүнүн албан организация-чарыкында 300 амыг кичил алаак-шымтарда сизгел кезип, эрес-шудуру ажилдап ту-гузу турар. Ол анык болу-рун.

Ол ишчил Торгалы орту-мак школаның болган эки-лекте коллективтери ботта-рынын планын күзүсөдүр чорутушкан. Оон-биле чер-гелештир сугура 11 кижилер негесондер ботта-рынын эки туралык бестек-летек маалыга 8 тонна сизгени белеткен берген.

Н. ДАМДЫН.

БЕДИК ШАННАЛ-БИЛЕ

РСФСР-ниң агро-летпур комплексинин систе-мазынын онза шыгараан колхозчуларыга, сов-хозтар, өске-даа бүдүрүлгениң ажилчынарыга Социалист күш-ажылдыг Маадыры атты тын-сыр дугайында СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1986 чылдың август 29-та Чарлыг бугу-роон бүдүрүлгеге шыгараган чедишкенин, он бирги беш чылдын онзалдаларын болгаш со-

циалист хүлээлгелерин чедишкенин күзүсөткенин баа күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруту дээш ТЫВА АССР-ДЕН:

Танды районун «Революциянын салбымы» совхозтуң хойжуу Иван Петрович САФОНОВКА Ленин орден болгаш «Кадыр болгаш Маска» Алдын медаль-биле шанааышаан, Социалист күш-ажылдыг Маадыры атты тывыскаан.

«Хундуалыг Демдээ» орден-биле Леонид Федорович Аношкин — Кызыл хоорайда № 1 орук-туугу эрелдигиң бот-орула-чарыктыг бригадалыг бригадир.

Анатолий Яковлевич Ежиков — адик сентээр болгаш даярар талаа-биле каттыжымшыкынын адик даярчы-ды.

Кара-кыс Матвеевна Ооржак — чоңун амыдырал кичилдикчилер Бай-Тайга районда бүдүрүлге эрелдигиң хүлээлгези алычмы.

Күш-ажылчы Алар орденин III чергези-биле Тасия Савишна Бадарты — хеп сентээр болгаш даярар талаа-биле бүдүрүлге каттыжымшыкынын быжык-чымы.

Зоя Бызачысна Изотова—Ак-Довураттың орук-септе-гетуду эрелдигиң ажилчыны.

Четкемаа Шочак-Бараевч Чадамба — хепти химистиг арга-биле аюлдары болгаш бүдүрүлгү талаа-биле фабрикалар апаратгы.

Братислав Петрович Шатохин — адик сентээр болгаш даярарынын талаа-биле бүдүрүлге каттыжымшыкы-ныг адик даярчымы.

СЪЕЗДИНИҢ ДОКУМЕНТИЛЕРИ

Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын XXVII съездинин ажилынын дугайында стенографтыг отчеттуг ийгин тому чыгыс үнү келген.

СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. И. Рыковтуң кылган «1986—1990 жылдарга болгаш 2000 чылга чедир үеде СССР-ниң экономикага база социал-экономикага, кол улаанымшыкыларын дугайында» илеткед, ол илеткед талаа-биле санаал-оолдар материалдарын ийгин ол томда кирген.

1986—1990 жылдарга болгаш 2000 чылга чедир үеде СССР-ниң экономикага база социал-экономикага, кол улаанымшыкыларын дугайында съездинин доктаалы, кол улаанымшыкыларын текши, СЭКП-ниң XXVII съездине чоруткан чаралар болгаш апаралдар дугайында доктаал уш номда парлаттыган.

Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын төп орта-нын союгаанын дугайында материалдар. СЭКП Тен Ко-митетинин съездине союгааны чаа составын бирги Нее-пумуну болгаш СЭКП Тен ревизия комиссиянын баш-тайгы хууламын дугайында доклад эш М. С. Горба-чевтүң СЭКП-ниң XXVII съездинин хаа турду чуугаан залында томда кыарен.

Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын Тен Ко-митетинин болгаш СЭКП Тен ревизия комиссиянын съезди-ге союгааны составын уш номда парлат.

А. ЧИГИНТ.

ЧЕРНОБЫЛЬЧЫЛАРГА ДУЗА ДЭЭШ

Кызыл районун херекчилер ниятигиз Москва-дан телеграмма келген. Ында мында деп бижээн: «Черно-быль АЭС-ке болган айыл-халалтыг уруунда бергелер-ге таарымчалыг дузалары-биле сиздерин чыч чорут-каныңар 955 рубльду дузалыг фондусуңче илчилтенин. Ол дээш өртү-ттир-гениңиз сизерге кыраттыг.

СССР-ниң Күрүне башкымын баштар чери. Бистин коллективтиг ажил-ишчилер чернобыльчыларга таарымчалыг бергелерге сизин коолашкынын насредип, дузалары-биле боттарынын кыарен үзүүн үнелгенин чоругарынын турарлар.

А. ЧИГИНТ.

Кызыл районунун ревизору.

«Күш-ажылчы эрес-маадырлар чорук дээш медаль-биле Мария Чымылова Донгак — чоңун амыдырал кылы-рылашкыны Мунгун-Тайгада комбинаттын даярчымын. Василий Иванович Жигура — Туранның орук-септе-гетуду эрелдигиң авторгейер машини.

Валентина Александровна Копеца — хеп сентээр болгаш даярар талаа-биле бүдүрүлге каттыжымшыкынын бри-гадир.

Шыма Мандаровч Хомушук — Барыш-Хемчик район-ун № 3 орук-туугу эрелдигиң булалар машини.

«Күш-ажылчы шыгараан дээш» медаль-биле Омак Оюзовч Бич-оол — Талааның алаамат орукта-рын болгаш ажилдарынын талаа-биле бүдү-рүлге эрелдигиң уруг ишчилер.

Иван Александрович Дольченко—Тыва АССР-ниң Чо-нуң амыдырал хандырыг министрствозунуң автобала-ныг чылаачыны.

Оларга Алексеевна Лутанова—амыдыралга ажилга-ры машини болгаш херекчилер сентээр талаа-биле бүдү-рүлге каттыжымшыкынын шак септечкени.

Нина Степановна Стародумова — баш таарар ажил-агый каттыжымшыкынын парикмахери.

Анатолий Селин-ооловч Тавов — Чоон-Хемчиктиг кино-театрдың кино даярчылар сентээр талаа-биле мастери. Владимир Сюр-ооловч Холалыг — Чаданга орук-септе-гетуду эрелдигиң бот-орула-чарыктыг брига-далыг бригадир.

